

IV INVENTARISATIES

IV.A INVENTARISATIE VAN DE STRABRECHTSCHHE HEIDE

20 september 2003

Rudolf van Hengel, Bilthoven, 2004

Deelnemers: Erik van Beers, Carlo van Dooren, Joffe de Graaf, Margriet Hartman, Wim Hendriks, Rudolf van Hengel, Valérie Lehouck, Gilbert Loos, Bram Mabelis, Jap Smits, Hans Somsen, Toon Spanhove, Koen Venhoeven, Willem Verduin, Loetens Virriene, Frank de Waele.

Inleiding

Onder de deskundige leiding van Jap Smits wordt op 20 september 2003 de inventarisatie-excursie gehouden op de Strabrechtsche Heide. Het doel van deze excursie is deze keer vooral gericht op het leren kennen en determineren van een aantal interessante mierensoorten.

Inventarisatie van het terrein ten behoeve van het EIS-bestand is deze keer niet nodig, Jap heeft dit in het verleden (met anderen) al uitgebreid gedaan.

Het weer werkt enorm mee: het is zeer warm en zonnig, ongekend voor deze tijd van het jaar. De mieren zijn dan ook volop actief.

Het terrein

(Tekst ontleend aan artikelen van Jap Smits)

De Strabrechtsche Heide is een zeer afwisselende heidegebied dat bestaat uit natte- en droge heide, vennen, bos, stuifzanden, weilanden, houtwallen, poelen, historische akkers, moeras hooilanden, elzenbroek bossen en rietbeemden.

Ontstaan. Het ontstaan van dit gebied gaat terug tot voor de laatste ijstijd. De beekdalen hebben een a-symetrische doorsnede. Bij overwegend westenwind ligt de westkant van het beekdal in de luwte. Hier werd het fijnste zand door de wind afgezet. In de zomer gleed dit fijne materiaal bestaande uit zandig leem naar de beek af waardoor de beek als het ware tegen de oostoever werd geduwd (solifluctie). Hierdoor ontstond door erosie een steilere oever. De wind blies zand en sneeuw over de oostoever waardoor we hier grovere zandafzettingen vinden. In het algemeen zijn de westoevers van onze beken hierdoor vruchtbaarder.

Zo is ook de Strabrechtsche Heide ontstaan. Deze bestaat niet alleen uit zand. Lagen zand, leem en veen wisselen elkaar af.

Zo'n 60.000 - 40.000 jaar geleden werd zand uit de toen drooggevalle Noordzee landinwaarts geblazen en vormde dekzandafzettingen. Tussen 40.000 en 30.000 jaar geleden vonden afzettingen van Brabantse leem plaats. Vervolgens werd tussen 30.000 en 12.000 jaar geleden regionaal dekzand afgezet. Dit was tevens de tijd waarin de vennen ontstonden, die voor de veenvorming verantwoordelijk zijn. Tussen 12.000 en 8.200 worden de dekzandruggen gevormd. De lokale, jonge, dekzanden zijn afkomstig uit brede rivierdalen.

Bedreiging. De grootste bedreiging voor de Strabrechtse Heide vormt de verdroging. Het grondwater wordt door diepe sloten en beken rond de heide weggetrokken. Het water wordt te snel afgevoerd en kan de Strabrechtse Heide niet meer bereiken. Ook de kwaliteit van het grondwater laat nog veel te wensen over. Versnippering, vermesting en luchtvervuiling zijn nog steeds serieuze bedreigingen. Ondanks de toenemende recreatiedruk is de Strabrechtse Heide nog een natuurgebied waar men naar de stilte kan luisteren.

Beheer. De Strabrechtse heide wordt beheerd als halfopen heide met kleine bosjes en open vennen. Om de heide open te houden van boomopslag en gras wordt er een kudde Kempische heideschape ingezet. De kudde bestaat uit ongeveer 400 schape die gedeeltelijk onder toezicht van een herder en gedeeltelijk binnen een raster grazen. Naast de schape grazen er binnen het raster ook nog eens zo'n 50 koeien en een tiental Hollandse landgeiten. De koeien worden door boeren uit de omgeving ingeschaard. De Hollandse landgeiten zijn van een particulier.

De schape eten de grassen en pas als die niet meer voorradig zijn beginnen ze aan de heide. Alleen pijpestrootje eten ze niet. De koeien eten deze laatste grassoort wel. Terwijl we het terrein inlopen wijst Jap ons op de vegetatie. Daaraan is nog steeds te zien, welk pad de schape vroeger naar de stal liepen. Een ervaren waarnemer valt meteen op dat de vegetatie hier iets afwijkt, door de eeuwenlange betreding en bemesting.

Vroeger werd de heide eens in de zeven jaar afgebrand, om de oude heidestruiken kwijt te raken. Tegenwoordig wordt er naast de begrazing nog aanvullend gechopperd en gemaaid. Bij chopperen wordt de humus of wortellaag vrijwel niet aangetast (in tegenstelling tot plaggen: dan verdwijnt 5 - 8 cm van deze laag). Bij hoge uitzondering wordt er ook nog wel eens gebrand. Dit vindt uitsluitend plaats in de begraasde gebieden. Alleen vanaf januari tot uiterlijk half maart omdat er anders te veel dieren bij het branden zouden omkomen.

De 10 ha stuifzand worden kunstmatig open gehouden. Ondanks de beheersingrepen ontstaat er toch soms nog bos.

Deze jonge bosjes worden door Staatsbosbeheer zelf of door vrijwilligers gekapt.

Bijzondere planten. In het gebied komen onder meer de volgende planten voor: Jeneverbes, struikheide, duivelsnaaigaren, brem, kruipbrem en stekelbrem (*droge heide*).

Kleine zonnedauw, ronde zonnedauw, moeraswolfsklauw, klokjesgentiaan, beenbreek, liggende vleugeltjesbloem, teer guichelheil, klein glidkruid en dopheide (*natte heide*).

Veenpluis, knolrus, moerashertshooi, lobelia, oeverkruid en diverse soorten veenmossen (*vennen*).

Inventarisatie op mierensoorten

Inventarisatie Strabrechtsche Heide 20 september 2003		
soort	km² hok 169/378	170/378
<i>Myrmica scabrinodis</i>	x	x
<i>M. sabuleti</i>	x	
<i>M. lonae</i>		x
<i>M. rubra</i>		x
<i>M. ruginodis</i>	x	
<i>Leptothorax acervorum</i>	x	
<i>L. muscorum</i>	x	
<i>Tetramorium caespitum</i>	x	
<i>Lasius niger</i>	x	x
<i>L. platythorax</i>	x	
<i>L. fuliginosus</i>	x	
<i>Formica fusca</i>	x	
<i>F. transkauucasica</i>		x
<i>F. rufibarbis</i>	x	x
totaal aantal soorten	11	6

Het is een zeer genoegelijke en leerzame dag, waarbij met een aantal zeldzame mierensoorten wordt kennisgemaakt. Met name *M. lonae*, *L. muscorum* en *F. transkauucasica* worden niet vaak aangetroffen. Velen maken dan ook van de gelegenheid gebruik hun verzameling mierensoorten hier aan te vullen.